

Kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet

Oikeus

(laki sanoo, että **saa** tehdä jotakin)

- Suomen uusi **perustuslaki** tuli voimaan 1.3.2000. Perustuslaki on **tärkeä** laki. Perustuslaki kertoo, mitä ihmiset saavat Suomessa tehdä.
- Suomessa asuvat ulkomaalaiset saavat tehdä samoja asioita kuin suomalaiset. Joskus voi olla pieni **ero**, kun esimerkiksi haluaa Suomessa tehdä työtä. **Joskus** ulkomaalainen tarvitsee **työluvan**.

Velvollisuus

(laki sanoo, että **täytyy** tehdä jotakin)

- Kaikilla suomalaisilla ja ulkomaalaisilla on velvollisuuksia. Ulkomaalaisilla on samat velvollisuudet kuin suomalaisilla, mutta heillä ei ole **asevelvollisuutta**. Asevelvollisuus tarkoittaa, että ulkomaalaisten ei tarvitse mennä Suomessa armeijaan.

Perusoikeudet

- Kaikilla ihmisillä on samat oikeudet. Laki on samanlainen miehelle ja naiselle, eri **uskonnoille**, **rikkaalle** ja **köyhälle** jne. Laki on sama kaikille ihmisille.
- Kaikilla ihmisillä on oikeus elää **rauhassa** ja olla vapaa. Ihmisillä on oikeus siihen, että rahat ja tavarat ovat **turvassa**.
- Suomessa on **sananvapaus**. Jokainen saa sanoa, mitä ajattelee.
- Ihmiset voivat **järjestää kokouksen**, jos haluavat. Ihmiset voivat mennä esimerkiksi kadulle ja torille ja sanoa, mitä he ajattelevat.
- Suomessa on uskonnonvapaus. Se tarkoittaa sitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus valita uskonto. Jos ei halua, ei tarvitse valita mitään uskontoa.
- Kaikki ihmiset voivat **liikkua** vapaasti Suomessa. Ihmiset voivat itse valita, missä he asuvat ja liikkuvat. Ihmiset voivat myös lähteä ulkomaille ja tulla takaisin.
- Kaikilla ihmisillä on kotirauha. Se tarkoittaa, että ihminen ei voi mennä toisen ihmisen kotiin ja **häiritä** kotirauhaa. Ihmisten kirjeitä ei saa lukea ja **puheluita** ei saa kuunnella.
- Jokaisella ihmisellä on oikeus opiskella peruskoulussa. Peruskoulu ei maksa mitään.
- Kaikilla ihmisillä on oikeus perusasioihin, esimerkiksi ruokaan ja asuntoon, vaikka ihminen on **työtön**, **sairas** tai vanha. Kaikilla ihmisillä on oikeus mennä hoitoon, jos on sairas.

Lasten oikeudet

Suomessa on laki lapselle. Laki sanoo, että lasta **täytyy suojella**. Laki on sama tytölle ja pojalle, **sairaalle** ja terveelle, **rikkaan** ja köyhän **perheen** lapselle. Laki on sama ulkomaalaisen ja suomalaisen perheen lapselle. Laki ei esimerkiksi katso sitä, mikä on perheen **uskonto**. Kaikki **alle 18-vuotiaat** ovat lapsia.

- Lapsella täytyy olla **turvallinen** elämä. Lasta ei saa **lyödä**.
- Jokaisella lapsella täytyy olla etu- ja sukunimi.
- Perhe on lapselle **tärkeä**. Isän ja äidin täytyy **huolehtia**, että lapsella on hyvä koti, ruokaa jne. Lapsen täytyy saada leikkiä. Jos vanhemmat eivät ole naimisissa, lapsen **huoltaja** on äiti.
- Lasta täytyy kuunnella. Jos isä ja äiti **eroavat**, 12-vuotias saa sanoa, haluaako hän asua isän vai äidin kanssa.
- Lapsella on **ilmainen** peruskoulu ja lääkäri, jos hän on sairas.

Lapsen ja nuoren tärkeät vuodet

- 7-vuotias: täytyy mennä kouluun.
- 12-vuotias: lasta täytyy kuunnella. Lapsi saa sanoa, mitä hän haluaa. Lapsen sukunimeä ei voi esimerkiksi **muuttaa**, jos hän ei halua.
- 14-vuotias: lapsi saa tehdä **kevyttä** työtä, kun koulusta on **lomaa**. Lapsen täytyy maksaa, jos hän tekee jotakin pahaa, esimerkiksi **rikkoo** koulun ikkunan.
- 18-vuotias: nuori on **täysi-ikäinen** 18-vuotiaana. Hän saa **päätää** itse omista asioistaan. Äiti tai isä eivät päättä asioista. Hän voi **äänestää**, kun on esimerkiksi presidentin**vaalit**. Hän voi saada ajokortin. Hän voi mennä naimisiin. Hän saa ostaa **mietoa alkoholia** ja tupakkaa. **Väkevää alkoholia** saa ostaa 20-vuotiaana. Hän voi saada pankki- tai **luottokortin**. Hän voi **liittyä** johonkin kirkkoon tai uskuntoon ilman vanhempien lupaa. Pojalle tulee kotiin kirje, että hänen täytyy mennä armeijaan.

Velvollisuudet

- Ihmisten täytyy tehdä niin kuin laki sanoo.
- Kaikkien 7-16 vuotiaiden lasten täytyy mennä peruskouluun.
- Kansalaisten täytyy maksaa rahaa valtiolle. Rahan nimi on **vero**.
- Isän ja äidin täytyy **huolehtia**, että lapsilla on ruoka, asunto ja **turvallinen** elämä.
- Kaikkien ihmisten täytyy auttaa, jos joku tarvitsee apua. Sinun täytyy auttaa, jos esimerkiksi **tapahtuu onnettomuus**.
- Asevelvollisuus on kaikilla 18-60 - vuotiailla suomalaisilla miehillä. Miehet ovat armeijassa 180 – 362 päivää. Jos mies ei halua mennä armeijaan, hän voi hakea siviilipalvelukseen. Siviilipalveluksessa miehet ovat 395 päivää. Siviilipalveluksessa miehet tekevät työtä esimerkiksi sairaalassa tai koulussa.
- Alle 30-vuotiaan ulkomaalaisen täytyy mennä armeijaan, jos hän saa Suomen kansalaisuuden. Jos hän oli armeijassa omassa lähtömaassaan, hänen ei tarvitse mennä armeijaan Suomessa.
- Naiset voivat **hakea** armeijaan, jos he haluavat. Naisilla ei ole asevelvollisuutta.
- Suomen kansalaisilla täytyy olla **sukunimi** ja 1-3 **etunimeä**.